

JAKOŚĆ W KSZTAŁCENIU JĘZYKOWYM
ROZWAŻANIA TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE ROZWIĄZANIA

Prace Naukowe



Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3925

JAKOŚĆ W KSZTAŁCENIU JĘZYKOWYM

ROZWAŻANIA TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE ROZWIĄZANIA

pod redakcją
Danuty Gabryś-Barker i Ryszarda Kalamarza

Redaktor serii: Publikacje Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych
Ryszard Kalamarz

Recenzent
Mirosław Pawlak

Rada Naukowa
serii: Publikacje Studium Praktycznej Nauki
Języków Obcych
prof. dr hab. Danuta Gabryś-Barker
prof. dr hab. Jan Iluk
prof. dr hab. Hanna Komorowska
prof. dr hab. Halina Wiśla
dr hab. Grażyna Kiliańska-Przybyło

Spis treści

Wstęp (<i>Danuta Gabryś-Barker i Ryszard Kalamarz</i>)	7
Hanna Komorowska	
Ocenianie kształtujące a jakość edukacji nie tylko językowej	13
Jolanta Sujecka-Zajac	
O jakości edukacyjnej <i>à rebours</i> : obszary rozwoju w kształceniu językowym	27
Magdalena Nowacka	
Akredytacje zewnętrzne jako efektywne narzędzie zapewnienia jakości kształcenia językowego w uczelniach wyższych	41
Dorota Pudo	
Jakość kształcenia językowego widziana oczami przyszłych nauczycieli, studentów romanistyki	49
Aleksandra Szymańska-Tworek, Julia Makowska-Songin	
Teacher quality as a prerequisite for quality education: needs and expectations of ESP teachers towards professional development in Polish tertiary education context	67
Monika Horyśniak	
Wpływ wybranych czynników na jakość procesu uczenia się języka obcego w opinii uczących się	101
Anna J. Piwowarczyk	
Jakość kształcenia na lektoratach w uniwersytecie ekonomicznym a rozwój kompetencji komunikacji międzykulturowej	123
Marcin Szwed	
Elementy glottodydaktyki specjalistycznej w programach kształcenia tłumaczy	139
Barbara Czwartos	
Efektywność kształcenia językowego a planowanie wybranych faz lekcji	153

Joanna Drązek	
Efektywne nauczanie języka obcego w rzeczywistości szkolnej: założenia dobrych praktyk	173
Izabela Nowak	
Drewniany język, czyli o trudnościach w opanowaniu prawidłowej wymowy rosyjskiej	197
Noty	213

Wstęp

Zagadnienia związane z jakością kształcenia w sposób naturalny nurtują zarówno tych z nas, którzy odpowiedzialni są za tworzenie polityki kształcenia na każdym jej szczeblu, jak i tych bezpośrednio zaangażowanych w proces kształcenia, to jest nauczycieli i wykładowców oraz uczniów i studentów. Już jakiś czas temu na każdej z uczelni wyższych zaczęły powstawać zespoły zajmujące się zapewnieniem jakości kształcenia poprzez tworzenie odpowiednich procedur i, co za tym idzie, dość rozbudowanej dokumentacji (biurokracji). Było to również wymogiem formalnym, jako że w okresowych ocenach Polskiej Komisji Akredytacyjnej (PKA) na pierwszym miejscu stawiano i wciąż się stawia system zapewnienia jakości kształcenia. Poza tymi odgórnymi działaniami również sami nauczyciele akademicki, a i ci pracujący na niższym szczeblu edukacji, od zawsze podejmowali liczne działania w tym zakresie. W ramach obecnie wprowadzanej reformy szkolnictwa wyższego również sprawa jakości kształcenia znalazła poczesne miejsce. Niestety, jak słusznie zaznacza jedna z autorek w tym tomie, niewiele miejsca poświęca się kształceniu językowemu. Niniejsza edycja jest wyrazem zainteresowania tym tematem glottodydaktyków pracujących na różnych szczeblach edukacji – począwszy od szkoły podstawowej, a skończywszy na wyższej uczelni, gdzie odpowiedzialność za jakość kształcenia językowego ponoszą lektorzy zatrudnieni w akademickich studiach języków obcych i pokrewnych im jednostkach. To właśnie z ich inicjatywy, a w szczególności lektorów Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych Uniwersytetu Śląskiego, zorganizowana została w 2019 roku konferencja naukowo-dydaktyczna „Jakość w kształceniu językowym”, a jej efektem między innymi jest ta monografia.

Prezentowana publikacja składa się z tekstów zarówno teoretycznych wprowadzających pojęcie jakości kształcenia i jakości kształcenia językowego w szczególności oraz pojęć im pokrewnych, jak i tych praktycznych wskazujących na dobre praktyki dydaktyczne wspomagające jakość kształcenia.

Te ostatnie ukazują wysiłki nauczycieli i lektorów języków obcych w zapewnianiu jakości kształcenia w ich własnych kontekstach nauczania, od szkoły do uniwersytetu, poprzez stosowane metody nauczania, dobór materiałów, duży zakres autonomii i innowacyjności własnego działania. Zilustrowane one są analizą podejścia do jakości kształcenia językowego z jednej strony nauczycieli na różnych etapach ich kariery zawodowej, z drugiej – uczniów i studentów, przyszłych nauczycieli. Ukazują one również wybrane aspekty rozwijania kompetencji językowej w zakresie umiejętności językowych ogólnych i tych w zakresie np. języków specjalistycznych.

Tom otwiera artykuł Hanny Komorowskiej pt. *Ocenianie kształtujące a jakość edukacji nie tylko językowej*, który stanowi wprowadzenie zarówno do pojęcia oceniania kształtującego, jak i historii jego powstania oraz ewolucji, a także relacji do oceniania sumującego. Bardzo szczegółowo omówione są tutaj blaski i cienie tej formy oceniania z różnych perspektyw uczestników procesu dydaktycznego, to jest samej szkoły, nauczycieli, uczniów i rodziców, ukazując na przykład efekty tego typu oceniania dla rozwoju kompetencji kluczowych w odniesieniu do języków obcych. Dyskusja ta zilustrowana jest przykładami badań pilotażowych prowadzonych w wybranych szkołach państw Unii Europejskiej, pokazujących metody i techniki stosowane w ocenianiu kształtującym jako czynnika podnoszenia jakości kształcenia językowego.

Jolanta Sujecka-Zajac w tekście pt. *O jakości edukacyjnej „à rebours”*: *obszary rozwoju w kształceniu językowym* koncentruje się na głównym czynniku wpływającym na jakość kształcenia, jakim jest nauczyciel glottodydaktyk. Przedstawia zakresy kompetencji i niekompetencji nauczyciela widziane oczami samego nauczyciela. Problemy, których rezultatem jest postrzegana niekompetencja, mają różne przyczyny, które autorka określa jako wynikające z planu dydaktycznego oraz relacyjnego albo związane z osobistymi postawami i przekonaniem. Akcentuje również znaczenie roli refleksji nad tymi obszarami i proponuje działania, które mogą wspomóc nauczycieli w podejmowaniu działań eliminujących problemy, określane przez nich jako wynikające z ich niekompetencji.

Magdalena Nowacka w swoim artykule zatytułowanym *Akredytacje zewnętrzne jako efektywne narzędzie zapewnienia jakości kształcenia językowego w uczelniach wyższych* odnosi się do roli, jaką odgrywa ocena akredytacyjna uczelni przez komisję PKA w odniesieniu do podnoszenia jakości kształcenia. Autorka wyraża niepokój, iż nowa reforma edukacji podkreślająca konieczność umiędzynarodowienia polskiej edukacji oraz promocję działań innowacyjnych, w tak niewielkim stopniu odnosi się w dyskusji do koniecznych zmian w kształceniu językowym, które to przecież – z czym nie sposób się nie zgodzić – jest czynnikiem koniecznym do podniesienia prestiżu polskiej edukacji na poziomie wyższym. Brak jest jednak w gremiach konsultacyjnych przedstawicieli środowiska glottodydaktyków.

Artykuł Doroty Pudo pt. *Jakość kształcenia językowego widziana oczami przyszłych nauczycieli, studentów romanistyki* to próba diagnozy rozumienia pojęcia jakości kształcenia językowego w grupie przyszłych nauczycieli języka francuskiego jako obcego. Badanie jakościowe przeprowadzone na podstawie ankiety ukazało, iż przyszli nauczyciele upatrują jakości kształcenia w mierzalnych za pomocą testów i egzaminów wynikach nauczania oraz w wykształceniu w uczniach kompetencji komunikacyjnej. Niektórzy, acz nieliczni, studenci podkreślają rolę nauczyciela, jego motywacji i postawy oraz klimatu, jaki tworzy w klasie, w uzyskiwaniu dobrych wyników, a więc odpowiedniej jakości kształcenia. Jak zauważa autorka, nie mają dla tych studentów znaczenia np. programy nauczania, a jedynie nauczyciel i jego odpowiedzialność za proces kształcenia. Tym samym autorka wyraża wątpliwość, czy faktycznie świadomość przyszłych nauczycieli tego, na czym polega jakość kształcenia językowego i jakie czynniki na nią wpływają, jest dostateczna.

Aleksandra Szymańska-Tworek i Julia Makowska-Songin, autorki tekstu pt. *Teacher quality as a prerequisite for quality education: needs and expectations of ESP teachers towards professional development in Polish tertiary education context* („Rozwój zawodowy nauczyciela warunkiem jakości w edukacji: potrzeby i oczekiwania nauczycieli angielskiego języka specjalistycznego dotyczące rozwoju zawodowego w kontekście edukacji wyższej w Polsce”) opisują na podstawie wyników badania empirycznego przeprowadzonego wśród nauczycieli języka specjalistycznego ich doświadczenia oraz oczekiwania związane z własnym rozwojem zawodowym. Autorki określają je w czterech obszarach kompetencyjnych: kompetencji językowej, wiedzy specjalistycznej, znajomości metodyki nauczania języków obcych w zakresie ogólnym oraz znajomości metodyki nauczania języków specjalistycznych. Najistotniejszy wniosek wynikający z przeprowadzonego badania jest taki, iż nauczycielom języka specjalistycznego w sposób istotny brakuje wsparcia w formie szkoleń w zakresie języka zawodowego.

Kolejny tekst, autorstwa Moniki Horyśniak, zatytułowany *Wpływ wybranych czynników na jakość procesu uczenia się języka obcego w opinii uczących się* zawiera omówienie czynników wewnętrznych i zewnętrznych determinujących poziom jakości kształcenia i pokazuje ich rozumienie w odrębnych grupach wiekowych, ucznia seniora i ucznia szkoły średniej na podstawie ich wypowiedzi ankietowych. Artykuł ten prezentuje podobieństwa i różnice w oczekiwaniach w odniesieniu do uczenia się języka obcego w odrębnych grupach wiekowych.

Artykuł *Jakość kształcenia na lektoratach w uniwersytecie ekonomicznym a rozwój kompetencji komunikacji międzykulturowej* autorstwa Anny Piwowarczyk poświęcony jest ukazaniu roli, jaką odgrywa międzykulturowa kompetencja komunikacyjna w podnoszeniu jakości kształcenia językowego w kontekście wyższej szkoły ekonomicznej. Autorka uznaje wprowadzanie elementów kultu-

rowych na lektoratach za motywujące i oferujące pewną potrzebną studentom dążenie nowych treści na zajęciach lektoratowych. Przeprowadziła ona badanie diagnostyczne ukazujące, iż lektorzy są świadomi takiej potrzeby wśród studentów i prezentują pozytywny stosunek do wprowadzania tego rodzaju treści na zajęciach lektoratowych z języka obcego.

Następny tekst – przygotowany przez Marcina Szweda – jest zatytułowany *Elementy glottodydaktyki specjalistycznej w programach kształcenia tłumaczy*. Autor podkreśla słusznie, iż problematyka przekładu, która przez jakiś czas była wyeliminowana z kształcenia językowego, teraz powróciła i funkcjonuje nawet na zajęciach z języka ogólnego. Jednocześnie nadal istnieje ogromna potrzeba nauczania tłumaczenia w celu kształcenia specjalistycznego tłumaczy. Jak stwierdza autor, większość kierunków neofilologicznych prowadzi tę specjalizację, brakuje jednak pewnej spójności zarówno metodologicznej, jak i programowej w prowadzonych kursach. Artykuł jest propozycją zarówno teoretycznych, jak i praktycznych założeń prowadzenia kształcenia w zakresie najistotniejszych kompetencji tłumacza na podstawie wiedzy teoretycznej i doświadczeń własnych autora. Dodatkowo, tekst zawiera opinie zarówno studentów, jak i wykładowców w odniesieniu do kształcenia tłumaczy. Artykuł stanowić może cenne źródło wiedzy dla prowadzących kształcenie tłumaczy oraz dla samych studentów w zakresie autonomicznego samokształcenia.

Również artykuł Barbary Czwartos zatytułowany *Efektywność kształcenia językowego a planowanie wybranych faz lekcji* można uznać za źródło pewnych pomysłów i dobrej praktyki dydaktycznej dla nauczycieli języka obcego chcących, by ich uczniowie byli bardziej zmotywowani i zaangażowani, by rozwijali umiejętność współpracy w grupie czy większą kreatywność w procesie uczenia się. Wszystkie te czynniki stanowią niewątpliwym warunkiem efektywnego uczenia się, a w dużej części ich źródłem jest nauczyciel.

Joanna Drążek kontynuuje tematykę poprzedniego artykułu w tekście pt. *Efektywne nauczanie języka obcego w rzeczywistości szkolnej: założenia dobrych praktyk*, prezentując własną metodę nauczania języka obcego, której założeniem jest bardziej efektywne nauczanie nie tylko w przygotowaniu uczniów do zewnętrznych egzaminów językowych, ale i w rozwijaniu ich umiejętności posługiwania się językiem obcym. Choć metoda ta jest w fazie pilotażu, to autorka prezentuje już pierwsze jej wyniki, które są bardzo obiecujące.

Artykuł kończący monografię stanowi przykład dobrej praktyki glottodydaktycznej, Izabela Nowak bowiem w tekście pt. *Drewniany język, czyli o trudnościach w opanowaniu prawidłowej wymowy rosyjskiej* uwypukla jeden z problemów, jakie dość często występują w nauczaniu języka rosyjskiego, a dotyczą nieefektywnego nauczania fonetyki, co – jak stwierdza autorka – wynika ze sposobu zorganizowania materiału w podręcznikach. Uznając poprawną wymowę za nieodzowny czynnik w efektywnym komunikowaniu się w danym języku obcym, dydaktycy języka rosyjskiego powinni skoncentrować się w bar-

dziej widoczny sposób na jej bezpośrednim nauczaniu. Z jednej strony autorka pokazuje, jakie błędy są popełniane najczęściej (część empiryczna), a z drugiej – proponuje remedium: konkretne posunięcia glottodydaktyczne służące kształtowaniu świadomości fonetycznej i prawidłowych nawyków językowych w początkowym okresie nauki.

Mamy nadzieję, że niniejszy tom będzie wkładem do dyskusji nad jakością kształcenia językowego i skłoni do zwrócenia uwagi na doniosłość tego zagadnienia zarówno nauczycieli glottodydaktyków na wszystkich szczeblach edukacji językowej, uczniów jako „odbiorców” działań dydaktycznych nauczyciela, jak i tych, którzy odpowiedzialni są za organizację kształcenia w zakresie określenia standardów i celu kształcenia oraz wyznaczania minimów programowych i programów nauczania.

Danuta Gabryś-Barker i Ryszard Kalamarz

Redaktorzy
Barbara Konopka (teksty polskie)
Krystian Wojcieszuk (teksty angielskie)

Projektant okładki
Adam Malski

Przygotowanie okładki do druku
Magdalena Pache

Korektorzy
Lidia Szumigala (teksty polskie)
Krystian Wojcieszuk (teksty angielskie)

Łamanie
Edward Wilk

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3829-3
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3830-9
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 13,75. Ark. wyd. 15,5.
Papier offset. III kl., 90 g Cena 59,90 zł (w tym VAT)

Druk i oprawa
Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin